

Összegzés és javaslatok

A Tempus Közalapítvány „Nemzetközi hallgatók a hazai felsőoktatási intézményekben” – valamint „Doktori iskolák nemzetköziesedésének vizsgálata” EFOP-3.4.2-VEKOP-15-2015-00001 projekt keretében kiírt pályázatára végzett kutatások összegzése

A kutatás¹ célja a magyar felsőoktatás nemzetköziesedési folyamatainak, problémáinak feltárása volt. A kutatás a felsőoktatás teljes spektrumára, az alap, mester- osztatlan és doktori képzési szintekre fókuszált. A kutatás 2017 második felében zajlott. A kutatást a T-Tudok Zrt. vezette, a kutatásba bevonva hallgatókat, doktoranduszokat és egyetemi alkalmazottakat is. A kutatás során egyaránt alkalmaztunk kvalitatív és kvantitatív módszereket.²

A felsőoktatás nemzetköziesedése világszerte dinamikusan zajló folyamat, aminek megragadása éppen ezért nem könnyű. Az elemzéshez érdemes különböző szempontokat, dimenziókat megkülönböztetni. Ilyen fontos elemző szempont lehet, hogy a nemzetköziesedést segítő aktivitás **egyéni vagy intézményi/közösségi/szervezeti aktivitás**-e. A konferencia részvétel, publikáció írása gyakran egyéni kezdeményezés, míg egy transznacionális oktatási forma, vagy kutatási projekt komoly intézményi szervezeti háttérrel és koordinációt igényel. Érdemes megkülönböztetni a **nemzetköziesedés mennyiségi és minőségi vonulatát**, ahol a mennyiségi elemeket leginkább az idegen nyelven folyó képzések, illetve a mobilitásban résztvevő hallgatók számával ragadhatjuk meg, a minőségi elemek pedig azok, amelyek az oktatás színvonalára közvetlenül is hatnak, mint például az oktatók mobilitása vagy a tananyag nemzetköziesítése. Ezen felül a **külső és belső nemzetköziesedést** is megkülönböztetik a szakértők. Itt a külső folyamatok, tevékenységek azok, ahol az országhatárt átlépjük (pl. transznacionális oktatás), a belső folyamatok alatt viszont az intézményen belül zajló nemzetközi tanulási környezetet biztosító fejlesztéseket értjük (tananyag nemzetköziesedése, belső tudásmegosztás, stb.).

A nemzetköziesedés több fázisát is megkülönböztethetjük. A legelőrébb tartó egyetemek esetén egységes fellépés és brand építés zajlik, ami mögött komoly szervezeti változások is állnak. A szervezeti kultúra (melynek egyaránt részét alkotják a vezetők, munkavállalók és hallgatók), ebben a folyamatban alapvető, hiszen egyensúlyozni kell az egyéni kiválóság és a közösség érdekei között. A magyarországi felsőoktatási intézményeknek szinte mindenhol van már nemzetköziesedési stratégiája, ha nem is feltétlenül elkülönülten, de az intézményfejlesztési terveknek ez hangsúlyos része. Ugyanakkor a megkérdezett egyetemi vezetők és oktatók fejében a célokat tekintve elkülönül a mobilitás, a kutatás és a presztízs faktor, ahol sajátos módon a presztízs inkább a külföldi hallgatók bevonásával, mint a nemzetközi színvonalas kutatással jár együtt. A nemzetköziesedési célok szisztematikus

---

¹ A két különálló projekt során végzett kutatás eredményeit – miután azok témái kapcsolódnak és a kutatást végző cég mindkét esetben ugyanaz volt – egységben kezeljük.

² A kutatás során elemeztük az intézmények idegen nyelvű honlapjait, a nemzetköziesedést érintő stratégiai dokumentumait valamint interjúkat és fókuszcsoporthozos beszélgetéseket zajlottak a magyar és külföldi egyetemi hallgatók (40 fő), doktoranduszok (30 fő) és egyetemek nemzetköziesítéséért felelős vezetők és oktatók körében (30 fő), valamint kutató-fejlesztő cégek és kutatóintézetek képviselőivel (15 fő). Sor került ezen felül a felsőoktatási adminisztrációs adatbázisok másodelemzésére és online adatfelvételre a hallgatók (2739 fő) és oktatók (205 fő) körében.

monitorozása nem jellemző. Ha mégis, akkor az, sajátosan egy explicit módon kevésbé szereplő cél - a bevétel növelése - jegyében történik.

Bár dinamikusan nőtt a külföldi hallgatók száma az elmúlt években, de sokkal nagyobb mértékben csökkent a magyar (köztük a határon túli) hallgatóké. A magyar egyetemek a külföld számára még most is láthatatlanok nemzetközileg, az idejövő hallgatók számára elsősorban az ösztöndíj lehetőségek és Magyarország (Budapest) vonzereje a döntő. **A nemzetköziesedés bővülése előtt a nem megfelelő mennyiségű erőforrások mellett még mindig nagyon nagy gátat jelenet a megkérdozett oktatók és hallgatók szerint a nyelvi-kommunikációs készségek nem megfelelő szintje** mind a hallgatók, mind az oktatók körében. Talán ez is az oka, hogy nincs intenzív tudásmegosztás az itt lévő külföldi és a hazai diákok között.

A magyar felsőoktatás az Uniós forrásoknak és a hazai ösztöndíjprogramnak köszönhetően az idegen nyelvű képzéskínálat és hallgatói mobilitás bővülését tekintve az elmúlt egy évtizedben sokat fejlődött a nemzetköziesedés terén. Jelenleg az ezen a téren legelől tartó intézmények már kapacitásproblémákkal küzdenek, és egyre inkább érzékelik, hogy a mennyiségi bővülést fel kell, hogy váltsa a nemzetköziesedésükben egyfajta minőségi változás is. **A doktori képzés nemzetköziesedése lehet a minőség egyik kulcsa**, de itt komoly elmaradások tapasztalhatók. A doktori iskolák esetében a mobilitás cél alulreprezentált, vagyis sokkal kevésbé gondolják esetükben a nemzetköziesedés céljának azt, hogy minél több külföldi hallgatót vonzzanak. A hallgatói mobilitás a kutatás eredményei alapján nemcsak a doktori iskolákban dolgozók számára kevésbé követendő cél, de az adminisztratív adatok is arról tanúskodnak, hogy ezen a területen elmarad a hazai doktori képzés a nemzetközi arányoktól, miközben az alsóbb szinteken jól teljesítünk. De ennek úgy látszik, ára van, az alapképzésbe bejutásnál alig van szűrés, ezt sok helyen helyettesíti az előkészítő szakasz. Ez minőségi problémát is felvet, a hazai doktori iskolákba általában nem jutnak be azok az itt tanuló külföldi diákok, akik ezt szeretnék, mert a magyar képzésben való részvétel után sem érik el a doktori iskolákba való belépés szintjét. Öröndetes tény a társadalomtudományi doktori iskolák felfutása, de feltűnő, hogy ettől jócskán elmaradnak a műszaki és természettudományi területek. Úgy tűnik, hogy a fennmaradásukat illetően érzékenyebb területek jobban igyekeznek, míg ott, ahol a hazai ipar is megrendelő (műszaki terület) kisebb a bevételi kényszer és így az igény is a nemzetköziesedésre. A doktori iskolák viszont a belső nemzetköziesedésben jobban teljesítenek, mint az alsóbb szintek. A doktori iskolákra (az alap és MA képzéshez képest) jóval jellemzőbb a tananyag nemzetköziesítése, az idegen nyelvű szakirodalom feldolgozása a kurzusokon és a külföldi tapasztalatok megosztása.

Mind az oktatók, mind a hallgatók úgy tartják, hogy a magyar felsőoktatási képzés túlságosan tantárgy-centrikus és nem gyakorlatorientált, a doktori képzések pedig nem eléggé kutatásfókuszú. **Az oktatás- és professzor-centrikus megközelítést helyett gyakorlat és kutatás-centrikus hallgatóbarát képzésre lenne szükség, ami egyben vonzaná a jobb képességű hallgatókat is.** Ez egyben igénye lenne azoknak a cégeknek, is, akik innovatívak. Számukra is vonzó lenne, ha a felsőoktatásban komoly szabadalmak, innovációk jönnének létre, amiket érdemes lenne a termelésben is kamatoztatni. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy az elsősorban a kancellári hivatal által képviselt oktatás-centrikus és bevételnövelő célzatú államigazgatási logikával szemben áll az egyetemi középvezetőknek és doktori iskolák vezetőinek az intézmény kutatás-fejlesztő tevékenységére alapozó minőségi fejlődés igénye. **A minőségi ugrás egyik kulcselemét a megnövekedett oktatói mobilitásban látják az intézményi szereplők.** Ennek elősegítése ugyanakkor más stratégiát kíván, mint az eddigi,

hallgatói mobilitást serkentő. A külföldi oktatók behozatala, a magyar oktatók hosszabb távon való kinti léte a hallgatói mobilitástól eltérően nem hoz azonnali bevételt, sőt, sok pénzbe kerül (a külföldi direkt módon is, a hazai oktató mobilitása pedig kevesebb tanítási terhet és több helyettesítési kapacitást igényel). A minőségi váltás érdekében többek szerint prioritások felállítása és ezeknek a szervezeten belüli elfogadtatása szükséges. **A nem kooperatív és egyéni stratégiákat követő tanszéki és oktatói-kutatói attitűdök viszont gyakran akadályozzák a minőségi fejlődést segítő szervezeti kultúra kialakulását.**

A kutatás során öt egyetem (BCE, BME, ELTE, PTE, SZTE, esetében az – egy- egy kiválasztott karra koncentráció - interjúk révén árnyaltabb kép kialakítására is lehetőség volt.

Az öt vizsgált intézmény közül a nemzetköziesedést tekintve kiemelkedik az SZTE az alábbi paraméterek alapján is:

- oktatói mobilitás itt a legnagyobb arányú az adatok alapján
- doktori képzéseken is itt a legnagyobb arányú a külföldi doktoranduszok száma és a fokozatszerzés sikeressége is magas
- több lábbon állás, orvosképzés mellett kihasználja a határon túliak adta előnyt is
- hallgató-centrikus (pszichológiai segítség, aktív kommunikáció a diákok között)
- szervezeten belül egységes, egyetemi brand megléte
- stratégia, tényekre alapozás, józanság
- megfelelő vezetési és szervezeti kultúra
- kedvező fekvés, jó városi hangulat, lakosság, infrastruktúra
- innovativitás (közös képzési projektek terén, vagy a neveléstudományi doktori iskola eDia fejlesztése is ilyen)

A BME és ELTE nagy potenciállal rendelkeznek, de nem használják ki még eléggé. A BME elindult az egységes brand kialakításának irányába, elindult egy szervezeti integráció a nemzetköziesedés terén. Vannak innovatív megoldások a kredit mobilitás segítésére és jó gyakorlatok a vállalatokkal való kutató-fejlesztő kapcsolatokra (labek), de ez gyakran az oktatók egyéni aktivitásán múlik. A szervezeti integráció erősödését és a nemzetközi minőségi ugrást ugyanakkor egyelőre még akadályozzák a kancellári bevétel-orientált szemlélet és a néha széttartó egyéni és tanszéki érdekek. Az ELTE jól kihasználja a határon túliak adta esélyt, de szervezeten belül nem lép fel egységesen és a természettudományi képzés nemzetköziesedése elképesztően alacsony. A BCE józan politikát folytat, nagyon jól kihasználják a meglévő lehetőségeket (legtöbb Erasmus+ hallgató), és az adottságaikat (társadalomtudományi doktori képzés angol nyelven, ami nincs a régióban). A PTE is komoly erőfeszítéseket tesz, de stratégiája nem tűnik letisztultnak: a határon túli magyarok adta lehetőséget nem használják ki, az intézmény nemzetközi honlapja túlzásfolt, nem eléggé átgondolt.

Az általunk megkérdezett egyetemi vezetők és oktatók jövőbeli elképzeléseit tekintve háromféle megközelítést különböztethetünk meg, amik elsősorban attól függenek, hogy a nemzetköziesedésnek melyik fokán áll az intézmény. Azok, akik még az elején járnak, ott érthetően az angol nyelvű képzések bővítése, angolul tudó oktatók és a külföldi hallgatók számának növelése a cél még mindig. Ezzel együtt a bilaterális szerződések növelése és még több szakmai fórumon való részvétel. A nemzetköziesedésnek magasabb fokán álló intézmények már a double degree programokat, kétnyelvű egyetemet célozzák meg. Ez együtt jár a külföldi oktatói létszám növelésével és a nemzetközi hálózatokban való intézményes megjelenéssel. A nemzetköziesedés harmadik fokán álló intézmények (ahol valós cél a külföldi hallgatók 20-25 százalékos aránya) már egyértelműen tartalmi, minőségi és kulturális elemekre is figyelnek. Jellemző rájuk a hallgató-centrikus megközelítés és a nyitottság a másfajta

kultúrákra, a valódi kíváncsiság a külföldi tapasztalatok iránt és az intézmény értékeinek valós helyértékén való kezelése. Itt már nem pusztán a nemzetköziesedés bevétel hozó import oldala, hanem az új tudást hozó kimeneti oldala is fontos. Ez megjelenik az oktatói szemléletváltásban, a tananyagoknak a globális elvárások irányába igazításában³ vagy a hallgató-centrikus megközelítésben.

A magyar felsőoktatás nemzetköziesedése elérte azt a szintet, ahol a továbblépést már azt jelenti, ha a mennyiségi megközelítést felváltja a minőségi megközelítés. A **minőségi nemzetköziesedés** belső forrását jelentheti a **tananyag nemzetköziesedése**, az idegen nyelvű szakirodalmak széles körű használata és a mobilitásban résztvevő hallgatók és oktatók tapasztalatainak hatékony megosztása. Ezen a téren a hazai felsőoktatás terén elsősorban a doktori képzések azok, akik előrébb tartanak. A belső nemzetköziesedés gátját jelenti a nem megfelelő idegen nyelvtudás és a nyitottság hiánya, a nem megfelelő kommunikációs készségek. Az itt jelentkező hiányosságokat pedig leginkább a közoktatásban lehet és érdemes orvosolni. Ezért úgy tűnik, hogy a **felsőoktatás minőségi nemzetköziesedésének egyik kulcsa a megfelelő közoktatás**, amely megfelelő nyelvtudással és szoft skillekkel ruházza fel a tanulókat (ennek része a nyitottság is). Éppen ezért a **pedagógusképzés fontos előrelépési lehetőség**, amennyiben a világra nyitott és idegen nyelven jól beszélő pedagógusokat tudnak kibocsátani.

A minőségi nemzetköziesedés kulcsa ezen felül a **minőségi hallgató**. Úgy tűnik, hogy a csökkenő számú magyar és határon túli magyar hallgatók nemcsak mennyiségi problémát jelentenek, de egyben a legjobbak távolmaradásával minőségit is. A keleti nyitás jegyében érkező hallgatók viszont gyakran sem felkészültségben, sem nyelvtudásban nincsenek sokszor azon a szinten, amit az egyetem elvárna, és mivel az anyagi érdekeltség miatt alig van szűrés, így előkészítő kurzusokon próbálják ezeket a hiátusokat pótolni. Áruklodó tény, hogy az alap és mesterképzésben résztvevő külföldi hallgatók nem ütik meg a magyar doktori képzés bemeneti szintjét, így be sem kerülnek. Ez is a magyarázata annak, hogy a doktori iskolák a mennyiségi mobilitást nem tekintik fontosnak, sokkal minőségérzékenyebbek, mint az alapoktatás. Így a keleti nyitás mellett valószínűleg erősíteni kellene a hazai nyitást is és a magyar hallgatókat visszavonzani.

A külső minőségi nemzetköziesedés kulcsa a **minőségi oktató**. Az oktatói mobilitás terén viszont nem állunk jól. A magyar oktatók esetében probléma, hogy csak rövid időre tudnak kimenni, az így kieső oktatókat kapacitás híján az egyetem nem tudja helyettesíteni. A külföldi oktatók idevonzásának pedig a pénzhiányon túl a nem megfelelő szervezeti kultúra és az oktatás-kutatás terepétől idegen államigazgatási szabályozási keret is gátját jelenti. A kancellári rendszer egyrészt segít azon, hogy a meglévő erőforráskorlátok mellett az egyetem ne adósodjon el, másrészt viszont a kapacitások kifeszítésével éppen a minőség ellenében hat. A tantárgy és elmélet-centrikus oktatás, ahol kevés a gyakorlat és a kutatás (hiszen az oktatók szinte teljes kapacitásukban oktatnak és tőlük különálló, az MTA által finanszírozott kutatási csoportokban zajlik a kutatás) a hallgatók számára sem kellően vonzó. A külföldi oktatók alkalmazását tekintve pedig jól láthatóan a szabályozás nem érti a problémát, amit meg kellene oldani. Éppen ezért érdemes lenne nemcsak a nemzetköziesedésben résztvevő adminisztratív személyzet számára biztosítani a tudásmegosztó mobilitási lehetőségeket, de a kancellári rendszerben résztvevő alkalmazottak számára is, hogy jobban megértsék azt a közeget, amelyet szabályoznak. Ez egyben bizalmi és kulturális kérdés is. A felsőoktatás szabályozása jelenleg

---

³ Az online adatbázis és interjúk alapján is a tananyag nemzetköziesedése a többség számára kimerül abban, hogy a magyar tananyagot angolul is tanítják, változatlan tartalommal.

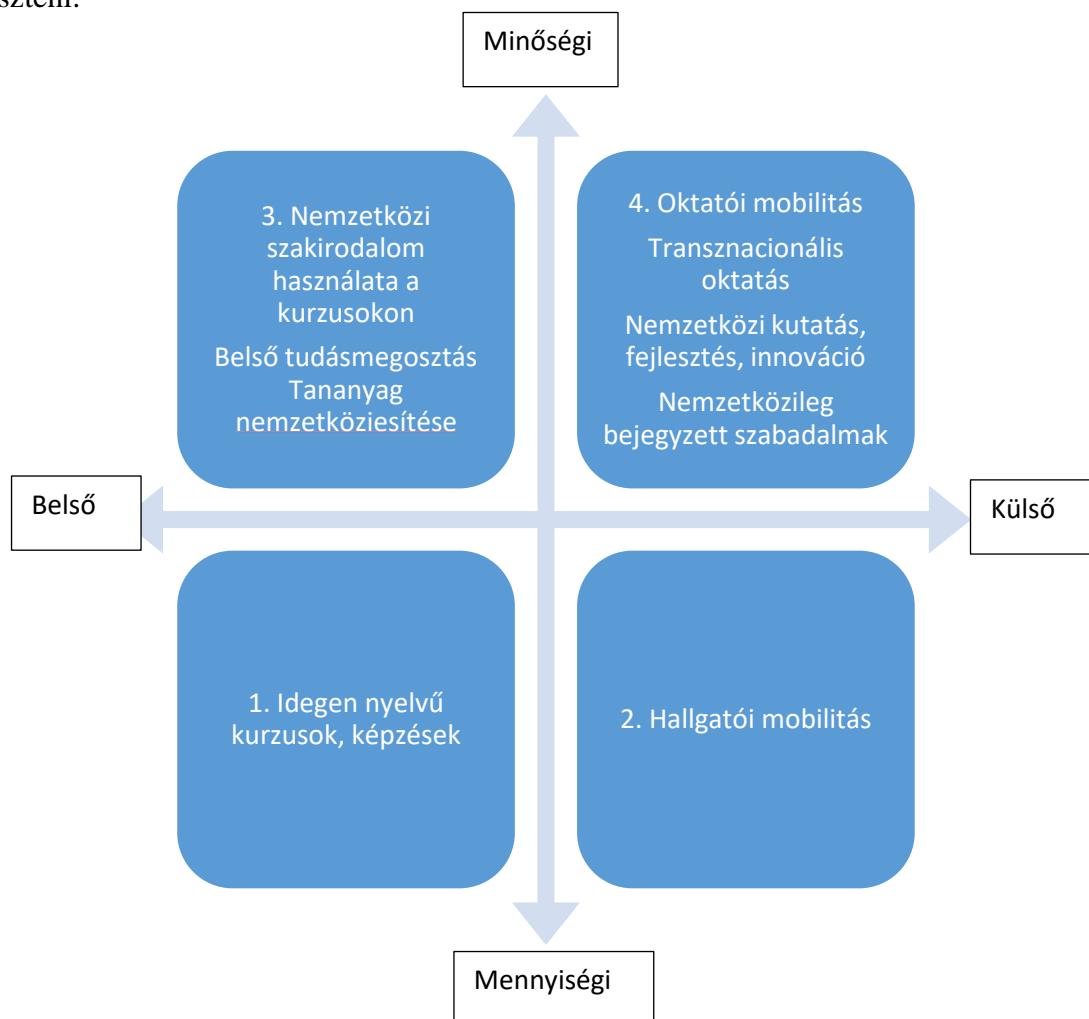
rendkívül bürokratikus, miközben nincs igazán visszacsatolás és korrekció beépítve. Az egyetemi autonómia visszaépítése és a minőségi kutatást, fejlesztést segítő támogató-ellenőrző környezet kialakítására lenne szükség.

A nemzetközi színvonalú kutatások, fejlesztések és nemzetközi szabadalmak is a minőségi ugrást jelentik a nemzetköziesedésben. Ezen a téren a magyar egyetemek jóval kevésbé eredményesek, mint az MTA háttérintézményei vagy a CEU. A K+F kormányzati kiadások egyre nagyobb hányadban a vállalati szférához vándorolnak, ezáltal csökkentve az egyetemi potenciált az innovációban. A szovjet rendszerből megmaradt akadémiai háttérintézmények és egyetemek párhuzamossága mára meglehetősen anakronisztikus, mert fenntartja azt az állapotot, hogy az oktatás és kutatás elválik egymástól, és nem termékenyíti meg egymást. A magyar felsőoktatás minőségi nemzetköziesedéséhez lehetséges, hogy ezt a struktúrát és a K+F finanszírozási rendszert is át kellene gondolni.

A magyar felsőoktatás nemzetköziesedésében az orvos- és egészség tudományi képzés fontos szerepet tölt be, de az egész magyar felsőoktatásra gyakorolt hozzáadott értéke viszonylag csekély. Az orvos- és egészség tudományi képzésben résztvevők fejében a nemzetköziesedésről jóval egységesebb kép él (egyetlen cél lebeg a szemük előtt, minél több külföldi hallgató és bevétel), mint a más tudományterületen oktatók esetében. A nemzetköziesedés az orvostudományban elérte a végső korlátait, ezen a területen vagy csak minőségvesztéssel, vagy nagyon nagy többletberuházással lehet előrelépni. Az orvostudományban jellemzően a külföldi hallgatók különösen tanulnak a magyaroktól és doktori képzésre nem mennek tovább. Egyre több problémát jelent az orvostudományban a **minőségi gyakorlatcentrikus oktatás biztosítása** a kórházi kapacitások szűkössége folytán. A magyar és külföldi orvostudomány ilyenfajta különültsége mögött – bár ezt a kutatás nem vizsgálta – fennállhat minőségi különbség is, ahol a fizetős külföldi hallgató számára biztosítják a szűkös kapacitások mentén a jobb színvonalú képzést. Ezt súlyosbítja az a tény, hogy nemzetközi viszonylatban is bár nálunk tanulnak legnagyobb arányban orvostanhallgatók, viszont a foglalkoztatást tekintve nálunk jóval kisebb az egészségügyben foglalkoztatottak aránya. Felmerül annak a kérdése, hogy vajon az intézményi szintű bevétel növekedés egyensúlyban van-e azzal a társadalmi szintű veszteséggel, amit az jelent, hogy más országok, ahol esetleg a képzésbe kevesebbet fektetnek, többet tudnak kínálni a bérekben és elszívják a frissen végzetteket. Ez a lefolyási tendencia uniós szinten is okozhat problémát, kérdés, hogy az orvostudomány és foglalkoztatás területe nem érte-e el azt a szintet, ahol az optimális erőforrásallokáció közösségi beavatkozást igényelne.

Meg kell még említeni azt a problémát, ami ismerős a magyar közoktatásból is, hogy a magyar oktatás nem tanuló, illetve hallgató-centrikus. A szolgáltatásokat tekintve bár ezek bővülnek és javulnak, ugyanakkor nagyon a bejövő mobilitásra és annak bevételi oldalára koncentrálnak. A már itt tanuló hallgatók gondjaira már kevésbé fogékony. A legkritikusabb pontja a rendszernek a kollégiumi ellátottság, mivel a keleti nyitás jegyében megjelentek azok a hallgatók, akik kevés saját erőforrással rendelkeznek, és nem engedhetik meg maguknak a – különösen a fővárosban – drága albérlést. A meglévő kapacitások ugyanakkor korlátozottak és az SH hallgatók előnyben részesítése akár a magyar hallgatókat is hátrányos helyzetbe hozhatja. Ezen a területen mind az oktatói, mind a hallgatói vélemények nagyon kritikusak voltak. A hallgatóknak nyújtott szolgáltatások terén a mentorszolgálat javul és vannak olyan egyetemek, ahol már pszichológiai tanácsadást is biztosítanak a külföldiek számára. **A hallgató-centrikusság foka is jól mutatja, hogy mennyire érzékeny egy intézmény a minőségi szempontokra.** A hallgatói tapasztalat becsatornázására ma még nincsenek szervezett fórumok, ezekre érdemes lenne javaslatokat kidolgozni az intézmények számára és megismertetni egymás jó gyakorlatait. Az intézmények honlapja is jó lakmuspapírja annak, hogy hol áll az intézmény a minőségi nemzetköziesedés folyamatában. Az egyetemet egységesen brandként megjelenítő és a hallgatók felé korszerű formában és tartalommal (nem redundánsan) forduló honlapokra ma még kevesebb jó példa

van, ezen a téren is érdemes a meglévő jó gyakorlatokból iránymutató sablonokat/mintákat fejleszteni.

Ha az elemzés dimenziót (belső-külső és mennyiségi-minőségi) egymásra vetítjük, akkor tulajdonképpen megkapjuk a **nemzetköziesedés négy fázisát**, ahol az első boxból a másodikon és a harmadikon át lehet eljutni a negyedikig. A nemzetköziesedés szempontjából mindegyik fontos, de jól látható, hogy a magyar felsőoktatási intézmények elsősorban a mennyiségi szempontú nemzetköziesedés terén tart. Ezeket a boxokat külön vizsgálva lehet célzott javaslatokat is tenni az előrelépésre.

1. **Mennyiségi-belső nemzetköziesedés – Az idegen nyelvű kurzusok indítása** terén azt tapasztalhatjuk, hogy a legtöbb egyetemen már komplett képzések vannak angol nyelven. Ugyanakkor vannak még olyan intézmények, ahol ilyen nincs, vagy a képzés jellege miatt (pedagógusképzés), vagy azért, mert az egyetem még nagyon új és nem volt idő erre. Vannak egyetemek, ahol egyáltalán nincs még ilyen, de ennek ellenére mégis vannak külföldi hallgatók (zeneművészeti, képzőművészeti egyetem). Létezik a másik véglet is, ahol minden képzés megvan angolul is. Ezen a szinten a másik fontos szempont az lehet, hogy az oktatók mekkora százaléka vesz részt az idegen nyelvű képzésben, ugyanis minél kevesebb, annál nagyobb teher hárul rájuk és annál inkább elkülönülten zajlik oktatói szinten is a kétféle képzés, ezáltal csökkentve a szinergikus hatásokat. Ahol minden oktatónak részt kell vennie mindkét féle oktatásban (SZTE) vagy eleve angolul folyik a képzés (BCE TTK DI-k), ott ez a megoldás egyenletesebben terheli az oktatókat és ki tudja használni a két nyelven nyújtott képzés szinergiáit. Ennek

feltétele, hogy az oktatók angol nyelvtudása megfelelő szintű legyen. Ennek javítására vannak jó intézményi gyakorlatok, ahol az egyetem nyelvlaborja nyújt nyelvtanulási lehetőségeket (BME), de lehetséges az oktatói mobilitásnak egy kifejezetten nyelvtudás fejlesztő dimenziót is adni és ilyen jellegű (beszéd, előadókészség, kreatív írás) kurzusokat beiktatni az uniós fejlesztésű programok közé.

2. **Mennyiségi külső nemzetköziesedés. A hallgatói mobilitás növelése** esetén vannak olyan intézmények, akik már elérték vagy közel vannak ahhoz a határhoz, ahol a külföldi hallgatók arányának emelése már nem tud a színvonal romlása nélkül megtörténni. A külföldi hallgatók számának növelését az orvos- és egészségtudományi képzés terén nem biztos, hogy érdemes tovább erőltetni, a közösségi és az intézményi hasznok közötti egyensúly nem biztos, hogy biztosított. A keleti nyitás jegyében elsikkad a tény, hogy rohamosan csökken a magyar (köztük a határon túli magyar) hallgatók száma, pedig a minőségi képzés egyik záloga éppen ők lennének. A doktori hallgatók idevonzása lehet az egyik cél, ehhez viszont a doktori iskolákat jobban érdekeltté kell tenni. A jó minőségű hallgatók vagy a nagyon jó színvonalú képzés (külföldi professzor, kutatás-centrikus képzés), vagy a megfelelő szintű ösztöndíj reményében jönnek ide.
3. **Minőségi belső nemzetköziesedés. A belső minőségi nemzetköziesedés legfontosabb garanciája a megfelelő nyelvtudás és nyitottság.** Ennek megalapozásában a közoktatás játszik döntő szerepet, éppen ezért a pedagógusképzés fontos szereplője a felsőoktatás nemzetköziesedésének. A pedagógusok megfelelő nyelvi és kommunikációs készsége és nyitottsága alapvetően befolyásolhatja a jövőbeni hallgatók és oktatók beállítottságát. Éppen ezért sokkal nagyobb fókuszra kellene, hogy kapjon az idegen nyelv oktatása (angol mindenképpen) a pedagógusképzésben (az általunk megkérdezett hallgatók esetében éppen az ezen a területen tanulók kapják a legkevesebb ilyen lehetőséget.)
4. **Minőségi külső nemzetköziesedés. Az oktatói mobilitás kulcs a felsőoktatás külső minőségi nemzetköziesedésében.** Ez a jelenleginél jóval több erőforrást igényel (idő és pénz, valamint szemléletbeli váltás az országos oktatáspolitikában és a szervezeten belüli játszmákban is). Ezen felül érdemes lenne felülvizsgálni a hazai kutatás-fejlesztés intézményrendszerét és az erre költött állami kiadások szerkezetét és mennyiségét. Az MTA háttérintézményeinek elavult struktúrája és a vállalatok helyzetbehozása (anélkül, hogy megfelelő kontroll és garancia lenne arra, hogy a hozzájuk áramló K+F állami pénz eljutna az egyetemekre) nem kedvez annak, hogy a magyar felsőoktatásban olyan folyamatok induljanak be, amelyek a minőségi nemzetköziesedést segítené. A keleti nyitás – az eltérő ázsiai vállalati kultúra miatt is – átgondolásra érdemes.

Egy felsőoktatási intézmény minőségi értelemben is sikeres nemzetköziesedése a kutatás tapasztalatai szerint három alapvető dolgot igényel:

- 1.) Fontos, hogy az egyetem tisztában legyen az erősségeivel és ezekre a már meglévő hagyományokra építkezzen és ez a fejlődés szerves legyen, ami az intézmény szervezeti kultúráját is fejleszti.
- 2.) Fontos, hogy prioritásokat állítsanak fel intézményi szinten, hiszen nem mindenki kiemelkedő, oda érdemes az erőforrásokat fordítani, ahol a legnagyobb a valószínűsége a minőségi fejlődésnek. Ez olyan vezetést igényel, ahol van jövőkép és megfelelő kompetencia egy integratív szervezeti kultúra létrehozására. Ugyanakkor országos szinten is fontos ezeket a prioritásokat összevetni, hiszen a nemzetköziesedés egyik

fontos kulcseleme lehet a minőségi pedagógusképzés - ami egy szűkebb és voluntarista, mennyiségi elvű szemléletben biztosan elsikkadna - így az erőforrások allokálása terén fontos a vízió és a nemzetköziesedésnek intézményi szint felett való kezelése is. Mind országos, mint intézményi szinten valódi stratégiákra van szükség, ami azt jelenti, hogy az intézmény adottságaiból indul ki és az ott lefektetett célokat szisztematikusan monitorozzák és az eredményeket visszacsatolva folyamatosan korrigálnak.

- 3.) Jelenleg a felsőoktatás finanszírozási és szabályozási környezete nem kedvez a minőségi nemzetköziesedésnek. Az államigazgatási logikából ki kell menteni a felsőoktatást. Több pénzt kell befektetni, de több minőségi kontrollra is szükség lenne, erre jó példa lehet az angolszász board típusú intézmény, ahol nem napi szinten ellenőriznek, viszont az ellenőrzésnek van következménye. Az egyetemi konzisztóriumok működését ilyen irányba lehetne fejleszteni.

Konkrét javaslatok

- K+F állami kiadás növelése és felsőoktatásba csatornázása
- a közoktatás színvonalának javítása (pedagógusképzésben kötelező legyen az angol nyelvtudás)
- 21. századi kompetenciák előtérbe helyezése a felsőoktatásban is (pl. kreativitás)
- kutatástámogatás (lobbizás Brüsszelben, pályázatírási kapacitások növelése, segítése)
- oktatói mobilitás növelése (kevesebb tanítási óra, több kutatási tevékenység)
- intézményi tulajdonú szabadalmak létrejöttének segítése, ennek szabályozási-jogi oldalának tisztázása
- adminisztráció (kancellári hivatal) mobilitásának növelése, a tudásmegosztás fokozása ezen a szinten is
- a belső nemzetköziesedés jobb kihasználása, fórumok segítése
- nyelvtudás, kommunikációs szkillék fejlesztése, kötelező angol nyelvű elemek magyaroknak is,
- autonómia és kontroll egyensúlya (pl. kancellárián tudományos munkatárs kötelező)
- a felsőoktatási adminisztrációs adatbázis – a nemzetköziesedés szempontjait figyelembe vevő – továbbfejlesztése
- sok kritika érte a magyar felsőoktatásban használt tananyagot és módszertant, ezen a területen érdemes lenne célzott kutatásokat folytatni (nemzetközi összehasonlító, illetve kontrollcsoportos kompetenciafejlődést vizsgáló kutatásokat adott módszerek vagy tudományterületek szintjén) és ez alapján egy hallgatóbarát, gyakorlat-, illetve kutatás-centrikus szemléletet kialakítani. Ez valószínűleg nem független attól, hogy mi zajlik a pedagógusképzésben, milyen módszertani kultúrával és felkészültséggel rendelkeznek maguk a pedagógusok.

Javaslatok a TEMPUS számára

A TEMPUS hatáskörén kívül esik a felsőoktatás szabályozása és finanszírozása, ugyanakkor a maga kompetenciakörében is vannak lehetőségek, amivel a minőségi nemzetköziesedést segítheti:

- 1.) Az oktatói és staff mobilitásra nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, miután a minőségi nemzetköziesedésnek ez az egyik kulcseleme.

- Az Erasmus+ program keretén belül mobilitási programok szervezése a kancellári hivatal munkatársainak
  - Az Erasmus+ program keretén belül az oktatók számára nyelvtudást javító kurzusok szervezése
  - Legalább három hónapos oktatói cserék elősegítése, mely egyaránt szolgálja a nyelvi-kommunikációs készségek javítását, de fontos szempontként a tananyag és módszerek megújításán át a felsőoktatás minőségének javulását.
- 2.) A hallgatói mobilitás terén vannak szűk keresztmetszetek, ezeknél a toborzás esetén érdemes többletenergiát fordítani.
- doktoranduszok mobilitása
  - műszaki és természettudományi területeken történő hallgatói mobilitás
  - határon túli magyar hallgatók mobilitása
- 3.) Hallgatóbarát egyetemi környezet kialakítása
- A hallgatóbarát szolgáltatásokra egyfajta protokoll készítése és ajánlása (hallgatóbarát és informatív honlap template, mentorszolgálat protokolljának kidolgozása, stb.)
  - A tapasztalatcsere fórumaira javaslatokat és lehetőségeket létrehozni. (Erasmus klub a résztvevő hallgatók és oktatók számára)
  - Hallgatói online felület létrehozása, ahol néhány egyszerű kérdéssel folyamatosan értékelhető lenne az adott intézményben folyó oktatás minősége, hallgatóbarát megközelítése
- 4.) A felsőoktatás nemzetköziesedését folyamatosan monitorozó eszközök kifejlesztésével a visszacsatolás erősítése.
- Egy indikátorrendszer kidolgozása és ez alapján az intézmények éves értékelése, ami a minőségi nemzetköziesedést tartja szem előtt. A nemzetköziesedést érdemes egy több szempontot is jól érvényesítő indikátorrendszerrel mérni.
    - a. mennyiségi külső mobilitás: hallgatói mobilitási számok, arányok
    - b. mennyiségi belső mobilitás: az angol nyelven meghirdetett teljes képzések száma
    - c. belső minőségi mobilitás: az angolul oktató oktatók száma és aránya az összeshez viszonyítva, a nemzetközi szakirodalom aránya a kurzusokon, a tudásmegosztás belső fórumai és gyakoriságuk
    - d. külső minőségi mobilitás: oktatói mobilitási számok és arányok, külföldön bejegyzett szabadalmak száma, ERC grant-ek száma